

KİTAP İNCELEMESİ / BOOK REVIEW

MİNĦÂCÜ'R-RUMÂT /OKÇULUK REHBERİ

Mehmed Emin Vahid Paşa (haz. ve řerh eden: Prof. Dr. Nurettin Gemici)
(İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2020, 323 sayfa,
ISBN: 9786257794343)

MİNĦÂCÜ'R-RUMÂT / ARCHERY GUIDE

Mehmed Emin Vahid Pasha (Prepared and Annotated By: Prof. Dr. Nurettin Gemici)
(Istanbul: Turkish Manuscripts Institution Publications, 2020, 323 pages,
ISBN: 9786257794343)

Uzm. Mehmet DERİ¹

ÖZET

Ok tarihi, ok meydanları, Okçular Tekkesi, kemankeşler ve onların okçuluktaki başarıları, ok ve yay yapım teknikleri, okçuluğun kültürel ve mânevî arka planı gibi birçok konuda oluşturulmuş eserler, aynı zamanda Osmanlı Devleti'nin okçuluğa vermiş olduğu önemin de bir göstergesidir. Okçuluğun unutulmaması ve geliştirilmesi için yazılmış olan bu eserler, bugün Okçuluk Tarihinin aydınlatılması noktasında büyük bir önem arz etmektedir. Öyle ki eser sahibinin vermiş olduğu herhangi bir ayrıntı bilgi, bugün usta-çırak zinciri kopmuş olan okçuluk sanatının daha iyi anlaşılmasına büyük katkılar sağlayacaktır.

Bu eserlerden biri de Mehmed Emin Vahid Paşa (?-1828) tarafından kalem alınan *Minhâcü'r-Rumât* adlı eser olup söz konusu eser, İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Tarihi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Prof. Dr. Nurettin Gemici tarafından tercüme edilip gerekli yerlerde konuyla ilgili izahlar yapıp yayına hazırlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mehmed Emin Vahid Paşa, Minhâcü'r-Rumât, Okçuluk, Okçuluk Tarihi, Osmanlı Devleti.

ABSTRACT

Artifacts created on many subjects such as the history of arrows, arrow agoras, Archers Lodge, the archers and their achievements in archery, arrow and bow making techniques, and the cultural and spiritual background of archery are also an indication of the importance given to archery by the Ottoman Empire. These works, which were written for archery not to be forgotten and developed, are of great importance in enlightening the History of Archery today. So much so that any detailed information given by the owner of the work will contribute greatly to a better understanding of the art of archery, whose master-apprentice chain has been broken today.

One of these works is the study called *Minhâcü'r-Rumât*, which was penned by Mehmed Emin Vahid Pasha (?-1828). The book was translated and prepared for publication by Prof. Dr. Nurettin Gemici, a lecturer at Istanbul University Faculty of Theology, Department of Islamic History.

Keywords: Mehmed Emin Vahid Pasha, Minhâcü'r-Rumât, Archery, Archery History, Ottoman Empire.

¹ Editör-Yazar, ORCID: 0000-0002-2287-9330, mehmet.deri@gmail.com

İnsanlık tarihi açısından köklü bir geçmişe sahip olan ok, Türklerin önem verdiği silahların başında gelir. Türkler, Orta Asya'dan Anadolu'ya, Anadolu'dan Balkanlara kadar uzanan coğrafya içinde, kendi savaş kültürüne ait olan ok ve yay özelliklerine, karşılaştığı kültürlerle ait olan ok ve yay özelliklerini de katarak savaşlarda kullanmışlardır.

Türklerde Okçuluğun Tarihini binlerce yıl öncesine kadar götürmek gerekir. Türklerin hayatlarında ok hiçbir zaman eksik olmamıştır. Savaşlarda etkili bir silah olarak kullanılan ok, Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan itibaren gelişerek zirve noktasına ulaşmıştır. Ok; top, tüfenk vb gibi ateşli silahların ortaya çıkmasına rağmen varlığını sürdürmüş, atıcılık teşkilatı altında ilim telakkisi ile uzun süre uygulama alanı bulmuştur. Artık ok, Osmanlı Devleti'nde bir savunma ve ihtiyaç aracı olmaktan çıkmış ve yerini okçuluk yarışmalarına bırakmıştır.

Türk okçuluğu bir spor dalından fazlasıdır; ok bir savaş aletinin ötesinde derin manalar ihtiva etmektedir. Sadece ok ve yaydan ibaret olmayan Türk okçuluğunun arka planında bulunan değerler, Türk toplumunun kimliğini ifade eden değerlerdir. Sosyal hayatın içinden, edebiyat, mimari ve sanata kadar birçok alana yansımaları bulunan okçuluğun başta askerî, sportif, teknik ve kültürel olmak üzere birçok alanda incelenmesi ve izah edilmesi gereklidir. Bu gereklilik uzun yıllar araştırmacıların dikkatini çekmemiş olsa da özellikle son yıllarda Türk Okçuluk Tarihine yönelik araştırmaların arttığı rahatlıkla ifade edilebilir.

Türk milletinin okçulukla tanışması binlerce yıl öncesine dayanmaktadır. İslamiyet'ten önce olduğu gibi İslamiyet'ten sonra da varlığını sürdürmüştür. Eskiden okçuluk daha çok askerî amaçlı yapılırken günümüzde ise eğlence unsuru ve spor amaçlı varlığını sürdürmeye devam etmektedir. Okçuluğun esasları ile ok ve yay yapımı üzerine birçok eser yazılmış, okçulukla ilgili Hz. Muhammed'in (s.a.s.) söylediği pek çok hadis toplanmıştır. Böylece Türk Okçuluğu etrafında birçok geleneğin ve büyük bir kültürün oluşması sağlanmıştır.

Okçuluk Tarihine dair izler, gerek arkeolojik buluntularda gerekse yazılı metinlerle günümüze kadar ulaşmıştır. Okçuluğa dair bilgilere ilk olarak furûsiyye risalelerinde ve arkeolojik kazılarda rastlanmıştır. 12.-15. yüzyıllarda okçuluğun anlatıldığı ilk yazılı metinler görülmektedir. Daha sonraki dönemlerde ise okçuluk metinlerinin sayısı giderek artış göstermiştir. Okçuluğa dair metinlerin ağırlıklı olarak 16-17. ve 18. yüzyıllarda yazıldığı görülmektedir. 19. yüzyılda ise Osmanlı devlet adamı ve sefiri olan Mehmed Emin Vahid Paşa tarafından Minhâc-ı Rumât adlı eser telif edilmiştir.

Mehmed Emin Vahid Paşa'nın 1805 yılında yazmış olduğu Minhâc-ı Rumât adlı eser, 19. yüzyılda okçuluğa dair yazılmış olan eserler arasında önemli bir yere sahiptir. Eser, yalnızca okçuluk hakkında değil, aynı zamanda dönemin dili açısından da bilgi vermesinden dolayı oldukça değerlidir. Eserde yer alan hadis ve ayetler, okçuluğun dinî boyutunu göstermektedir. Mehmed Emin Vahid Paşa, bu eseri hazırlarken tefsir, hadis, fıkıh, siyer gibi alanlarda ilim ehli kimselere danıştığını ifade etmiştir.

Eserde anlatılan konuların daha iyi pekiştirilmesi için Hz. Muhammed'in söylediği 40 hadis ve birçok Kur'an ayeti bulunmaktadır. Bunların yanı sıra eserin içerisinde 36a-70a arası ayrıntılı olarak yazılan 46 tane menzil atışlarına dair tablo bulunmaktadır. Nesih hattıyla kaleme alınan eser, 69 varak ve yedi bâb (kısım)'dan oluşan eserin el yazma nüshası Kütahya Vahid Paşa Kütüphanesi'nde bulunmaktadır. Eserin 12 farklı müstensihlere ait nüshası bulunmaktadır.

Eserin yazma nüshaları kütüphanelerde mevcuttur. Bu çalışmada kullanılan nüshalardan ikisi Süleymaniye Kütüphanesinde yer almaktadır. Esad Efendi ve Hafid Efendi koleksiyonlarında yer alan nüshalar Süleymaniye Kütüphanesinden, diğer asıl nüsha da Kütahya'daki Vahid Paşa kütüphanesindedir. Nüshalar arasındaki farklılıklar eserde gösterilerek iyi bir tahkik çalışması gerçekleştirilmiştir.

Eserin naşiri Nurettin Gemici, risalenin transliterasyonunda gösterdiği özeni, günümüz Türkçesine aktarmakta da göstermiştir. Bu tür ilmî neşirlerde, günümüz Türkçesine aktarma işi az rastlanan bir durum olmasına rağmen, bu örnekte olduğu gibi faydadan hâli değildir. Günümüz Türkçesine taşınan metin; sade, yalın ve akıcı bir üsluba sahiptir. Ayrıca gerekli yerlerde geniş izahlar yapılarak eserin daha iyi anlaşılması sağlanmıştır.

Okçuluk hakkında yazılmış olan eserlere bakıldığında okçuluk tarihinin Hz. Âdem (a.s.) ile başladığı görülmektedir. Söz konusu eserde de Hz. Âdem'den (a.s.) itibaren Hz. Muhammed'e (s.a.s.) kadar birçok peygambere ve okçulukla ilgilenen Osmanlı padişahlarının çalışmalarına yer verilmiştir. Eserde ok ve yay, ok çeşitleri, yay yapımı, yay tutuş şekilleri, ok atış usulleri, ok atmanın fazileti ve adabları, menziller, menzil atışları/yarışmaları, usta okçular (kemankeş) ve bunların rekor denemeleri, okçuluk üzerine söylenmiş hadisler, ok meydanlarında uygulanan ayin ve adap kuralları vb gibi daha birçok konuya değinilmesi okçuluk ve okçuluk tarihi açısından büyük önem arz etmektedir.

Sonuç olarak söylemek gerekirse "*Minhâcü'r-Rumât /Okçuluk Rehberi*" başlıklı bu çalışma; merhum müellifin eseri telif ederken gösterdiği hassasiyet, eseri Türkçeye aktaran mütercim tarafından da gösterilmiş, konu bağlamında yapılan çalışmalara ve literatüre akademik katkı sağlamıştır. Eser, ilmî çalışmalar yürüten akademik çevrelerle birlikte farklı eğitim seviyelerine haiz genel okuyucuya da bilgilendirme ve aydınlatma görevini de ifâ etmektedir. Bu eserin yayına hazırlanmasıyla birlikte, okçuluk sahasında bugüne kadar yayınlanan nitelikli çalışmalara yeni bir halka daha eklenmiştir denilebilir.